

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ**

БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

**др Зоран Драгишић,
редовни професор**

КАНДИДАТ:

Софија Чукић

Београд, 2019. године

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	1
2. ГЛОБАЛНО БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ.....	3
2.1. Околности које погодују све већем броју безбедносних изазова, ризика и претњи.....	4
2.2. Хибридно ратовање	6
3. РЕГИОНАЛНО БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ	8
3.1. Геоstrateгијски положај Југоисточне Европе	9
3.2. Разлози за избијање нових регионалних сукоба	13
3.2.1. Покушај ревизије одредаба Дејтонског споразума.....	14
3.2.2. Сепаратистичке тежње	16
3.2.2.1. Косово и Метохија.....	16
3.2.2.2. Санцак (Рашка област).....	19
3.2.2.3. Војводина	20
3.2.3. Организовани криминал и тероризам	21
3.2.4. Мигрантска криза.....	24
3.2.5. Неоосманизам на регионалном нивоу.....	25
4. БЕЗБЕДНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	27
5. ЗАКЉУЧАК.....	28
6. ЛИТЕРАТУРА	30

1. УВОД

Историја света се често поистовећује са појмом који је у вези са историјом ратовања. Посматрање ситуација на глобалном или регионалном плану нераскидиво је повезано са посматрањем безбедносне ситуације. Једноставно, на глобалном нивоу постоје традиционално нестабилни региони, где се одржавање мира сматра својеврсним успехом.

Балкан као регион има доста специфичну историјску позадину. Наиме, треба говорити о бурној историји и вековним нерашчишћеним односима између балканских народа. До доласка Турске на Балкан у 14. веку, народи на овом поднебљу су међусобно ратовали, и то не искључиво на националној или верској основи. Позната је чињеница да су српски великаши одржавали време турбулентним, а све у сврху борбе за територије. И синови зачетника српске државе, Стефана Немање, ратовали су око права на привилегије које би имао његов наследник. Касније, самим доласком Турске на Балкан, јавља се одређена нетрпељивост према окупатору, и сходно томе, народи почињу да се удружују у тим заједничким борбама, али свакако је ситуација на Балкану увек била бар близу тачки кључања. Тако је и након одласка Турске са Балкана.

Целокупан регион Југоисточне Европе својим геостратегијским положајем представља погодно тло за велики број изазова, ризика и претњи безбедности, који се након Хладног рата трансформишу и представљају озбиљну опасност како на регионалном, тако и на националном и глобалном нивоу. Неопходно је рећи да и научно-технолошки прогрес, који се дешава последњих неколико година, поред свих предности, може довести и до злоупотребе научних и техничко-технолошких достигнућа, а све у сврху угрожавања безбедности.

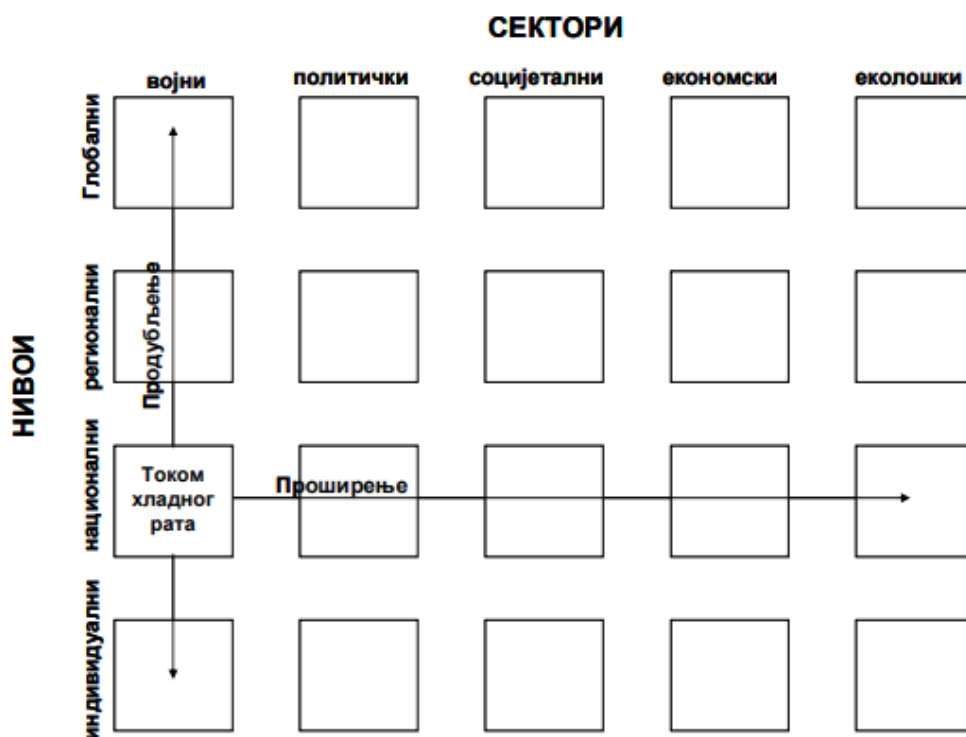
Мотив за израду овог рада се налази управо у горе описаним историјским и другим чињеницама, које несумњиво имају велики утицај на данашњу безбедносну слику, односно безбедносно окружење Републике Србије. Ту су и упливи великих сила, где осим Русије и Америке значајну улогу у последњих десетак година има и турска држава, која пратећи концепт свог неоосманизма, зарад остварења својих интереса,

тражи оптималне односе са свим земљама Балкана. Све то формулише једно потенцијално нестабилно тло, где је Србија углавном окружена чланицама НАТО алијансе, која је таква да, уколико постоји проблем са једном њеном чланицом, тај проблем настаје са читавом алијансом. Безбедносно окружење Републике Србије укључује и разматрање неколико потенцијално спорних питања када је реч о сепаратизму, пре свега на простору Косова и Метохије. Исто тако, положај Србије на геополитичкој мапи условио је нашу територију значајном области у сфери организованог криминала, пре свега трговине дрогом и људима, али и оружјем у последње време, као и илегалних миграција. Све то утиче на безбедносне аспекте и чини безбедносну слику Србије још сложенијом.

Циљ овог рада јесте да сажме читаву литературу, научну и емпиријску, која се тиче безбедносног окружења Републике Србије и да на основу тога искристалише приказ безбедносног окружења наше земље, при чему се као полазна основа на којој рад почива узима Стратегија националне безбедности Републике Србије из 2009. године и Предлог Стратегије националне безбедности Републике Србије из 2019. године, као одговор на настале промене у окружењу.

2. ГЛОБАЛНО БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ

Листа безбедносних изазова, ризика и претњи мењала се током времена, у зависности од многобројних фактора, од којих се посебно издвајају политички, технолошки и психолошки, од у средњем веку доминантних инвазија страних војски и њихових плаћеника, као и куге, вештица, инквизиције и страшног суда, преко војне моћи других држава као главног извора безбедносних претњи у седамнаестом веку, који обележава стварање суверених држава, при чему и у двадесетом веку традиционалне војне претње остају доминантне и развојем нуклеарног наоружања заузимају убедљиво прво место (Симић, 2017: 57). Крај, односно последњу деценију двадесетог и почетак двадесет првог века, обележила су нова безбедносна кретања. Окончањем Хладног рата, безбедност је из до тада претежно војне, проширена и на друге области – пре свега економску, еколошку, енергетску и социјеталну, укључујући и безбедност поједица и друштва у целини. Дакле, референтни објекат безбедности, то јест оно што је потребно заштитити није више искључиво држава, већ и појединци, друштвене групе, региони, па и сам међународни систем.

Слика 1. Проширење и продубљење концепта безбедности (Ејдус, 2012: 33)

До тада доминантне војне сукобе већих размера замењују нови безбедносни изазови, ризици и претње, при чему Стратегија националне безбедности не занемарује ни традиционалне, с обзиром да старе супротности у савременим условима могу да доведу до нових конфликта. Савремени свет карактеришу брзе и фактички непредвидиве безбедносне промене, које рат и оружане сукобе и даље чине константом међународних односа.

2.1. Околности које погодују све већем броју безбедносних изазова, ризика и претњи

Околности које доприносе све већем броју глобалних безбедносних изазова, ризика и претњи јесу:

- Велике разлике у нивоу економског и културног развоја које доводе до сиромаштва и социјалне угрожености дела становништва, самим тим и до негативних демографских и психо-социјалних појава, затим етнички и верски екстремизам, регионални и локални сукоби, илегалне миграције, организовани криминал, пролиферација оружја за масовно уништење, климатске промене и прекомерна експлоатација енергетских ресурса и њихов дефицит. Нова Стратегија, која би тек требало да буде усвојена, наводи и деградацију природне околине, хибридне и сајбер претње, свакако карактеристичне за последњих неколико година које је обележио техничко-технолошки напредак. Свет ће одликовати повећан број сукоба за питку воду, храну, енергенте и сировине. Самим тим, биће неопходна повећана заштита критичне енергетске инфраструктуре. Ове околности карактерише непредвидивост, асиметричност и транснационални карактер и оне угрожавају стабилност неких земаља и читавих региона, исто тако и глобалну безбедност.
- Последице поремећаја у функционисању финансијских тржишта у свету, последице светске економске кризе које могу проузроковати преовладавање националних интереса у систему међународних економских односа и одлагање решавања приоритета глобалне безбедности, опасност од социјалних немира и урушавања унутрашње стабилности и интензивирање улагања у војноиндустријски комплекс и наставак трке у наоружању.

- Грубо кршење Повеље Уједињених нација и општеприхваћених норми међународног права, пре свега мешање у унутрашње ствари суверених земаља, покушаји давања легитимитета стварању нових државних творевина на просторима суверених држава – чланица Организације Уједињених нација, затим и концепција и пракса превентивног напада и војног интервенционизма. Јавља се и могућност заоштравања односа између великих сила, ради остваривања њихових супротстављених интереса и промене постојећих сфера утицаја. То је оно што урушава међународни правни поредак и поспешује сецесионизам и конфликте на етничкој основи, самим тим и озбиљно угрожава опште стање глобалне безбедности.

„Највеће претње на међународном плану дугорочно ће и даље бити међународни тероризам, организовани криминал, јачање политичког и верског екстремизма, мигрантска криза и посреднички конфликти“ (Предлог Стратегије националне безбедности Републике Србије, 2019: 2). Прилив миграната из неразвијених, сиромашних и сукобима захваћених држава у развијене издваја се као посебно питање, које захтева одговор како у Европи, тако и на глобалном нивоу.

Оно што смањује могућност сукобљавања међу државама и избијање криза, сукоба и конфликта јесте престанак блоковске конфронтације, ширење демократије, стварање мултиполарног света, интеграциони процеси, економска и културна сарадња и међузависност. Безбедност се у условима савременог света сагледава глобално, она је недељива и ниједна држава није у стању да потпуно самостално решава проблеме очувања и јачања националне безбедности, која је све више повезана са стањем безбедности у окружењу, како ближем, тако и даљем. Неопходна је интеграција националних система безбедности, јачање мултилатералних форума и колективног система међународне безбедности, као одговор на транснационалне асиметричне претње, у циљу обезбеђења мира, стабилности и демократског развоја савремених држава, дакле јача потреба за кооперативним приступом у очувању и унапређењу безбедности.

2.2. Хибридно ратовање

Када се ради о термину хибридно ратовање, различити аутори различито дефинишу тај појам, при чему једна група аутора сматра да је заиста реч о новом феномену, док је према мишљењу друге групе у питању само нов термин. Овај термин се користи за означавање савремених појава угрожавања безбедности, али није општеприхваћен.

Оружани сукоби се опажају као хибридни ратови од прве декаде двадесет првог века, почев са ратовима у Авганистану 2001. и Ираку 2004. године, преко војног сукоба Израела и Хезболаха 2006, до „Арапског пролећа“ 2011. године и дешавања у Украјини 2014. године (Николић, 2017: 78).

„Већина аутора посматра хибридно ратовање као комбинацију војне силе са тактиком дезинформације, терора, дестабилизације и исцрпљивања непријатељевог становништва“ (Терзић и сар., 2017: 353). За хибридно ратовање карактеристично је остваривање циљева ангажовањем невојних средстава, као што су дипломатија, економија, енергетика, информације и интензивно коришћење медија, као и комбинација конвенционалних, неконвенционалних, терористичких, криминалних, психолошких, економских, енергетских и других инструмената за дестабилизацију државе, у циљу постизања политичких циљева (Митровић, 2017: 336). Појавни облици хибридног ратовања су различити, хибридно ратовање је изненадно, свеобухватно и флексибилно.

Техничка средства и нове техничке могућности за деловање у сајбер простору, софистицирана пропаганда и велики број нерегуларних тактика ратовања стоје на располагању великом броју недржавних актера.

Бројне тактике које су специфичне за хибридно ратовање укључују и следеће:

- дипломатске активности;
- обавештајне и контраобавештајне активности;
- размена информација и сарадња у области безбедности и одбране на регионалном и међународном нивоу;
- психолошко-пропагандне активности;

- извиђачке активности;
- одређена дејства у сајбер простору и заштита од дејстава у сајбер простору;
- заштита информација од стратегијског значаја;
- информисање и стратешке комуникације;
- заштита економских и енергетских капацитета;
- јачање националних и заједничких вредности (развој основних ћелија друштва кроз образовање, културно уздизање и промовисање заједничких вредности);
- заштита критичне инфраструктуре;
- цивилно-војна сарадња на локалном, регионалном и националном нивоу;
- конвенционална борбена дејства (од пешадијских до против терористичких дејстава);
- специјална дејства и друге акције (Терзић и сар., 2017: 354).

Неопходно је учешће свих субјеката безбедности и одбране, па чак и свих субјеката друштва, ради адекватног одговора на хибридно ратовање, његовог бољег разумевања, благовременог откривања, делотворног супротстављања и одбране.

3. РЕГИОНАЛНО БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ

Иако земље у региону Југоисточне Европе предузимају заједничке активности у различитим областима (безбедност, политика, економија) усмерене на очување стабилности и предупређење сукоба у овом региону, прихватају и унапређују демократију, економску и друштвену стабилност и безбедност, залажу се за дијалог и сарадњу и тиме унапређују регионалну безбедност и имају позитиван утицај на безбедносно окружење, оно што и данас утиче на стање безбедности у овом региону јесу наслеђени проблеми из прошлости, историјске противречности и последице сукобљавања народа и држава, пре свега на простору Балкана.

Државе овог региона карактерише и заједнички интерес да приступе Европској унији, чију европску интеграцију успоравају нерешени економски и институционални процеси, неспремност за спровођење реформи и акомодацију са правима Европске уније, као и билатерални спорови.

Најважнији предлози за Србију на путу ка ЕУ се могу класификовати у четири целине:

- Прво, потребан је конструктивни допринос решењу мигрантске и избегличке кризе као и покушај да се унапреди европска безбедност и одговори на савремене претње кроз бољу размену података између безбедносних агенција и осталих институција.
- Друго, безбедност у региону и питање Косова представља приоритет за ЕУ али битно је да Србија разуме да његово решавање неће директно одлучити дефинитивно проширење, већ рад на областима унутар осталих 35 преговарачких поглавља.
- Треће, Београд би требало да је свестан некохерентних дискурса и проблема унутар Уније попут економске кризе, приоритета проширења на агенди и замора, опадања подршке у земљама кандидатима као и енергетске политике, мањка јединствених ставова у кризама, тероризма и потенцијалног изласка једне од највећих чланица ЕУ.

- Четврто, државне институције морају да боље промовишу и предоче збуњеним становницима Републике Србије које су то бенефиције које ће привући грађане да активно допринесу процесу (Убипариповић, 2016: 181).

Поред улоге ЕУ, у Југоисточној Европи значајну улогу имају и друге регионалне и велике силе. „Напредак у приступању Републике Србије Европској унији позитивно утиче на њену политичку, економску и социјалну стабилност. Развој партнерске сарадње Републике Србије са НАТО, на основу политике војне неутралности и кроз програм Партнерство за мир, као и посматрачка позиција у Организацији Уговора о колективној безбедности (ОДКБ) доприноси стабилности Републике Србије“ (Предлог Стратегије националне безбедности Републике Србије, 2019: 6-7).

3.1. Геостратегијски положај Југоисточне Европе

Геостратегијски положај Југоисточне Европе, преко које пролазе важни енергетски и комуникацијски правци, значајно и непосредно утиче на стање безбедности држава европског континента, с обзиром на то да повезује развијене државе Европе са регионима Кавказа, Каспијског басена, Блиског Истока и Средоземља. Оно што може да доведе до угрожавања безбедности и стабилности држава овог региона и настанка регионалних криза јесте сукоб интереса држава када се ради о коришћењу транзитних праваца и располагању ресурсима.

Република Србија, као земља која се налази на југоистоку Европе, на Балканском полуострву, врло осетљивом простору и значајној раскрсници путева, одувек је имала проблем са очувањем своје слободе и независности. На њеној територији укрштају се значајни геостратешки правци и налазе се важне стратешке раскрснице. Са једне стране овакав геостратешки положај Србије јесте неповољан и може проузроковати тежњу других држава да успоставе контролу над овим простором, док се са друге стране може сматрати веома повољним и на тај начин пружити Србији могућност за успостављање повољног међународног положаја.

Главни међусобно повезани чиниоци који условљавају геостратешки положај Србије су:

1. Светски поредак моћи, структура, главне карактеристике, чиниоци и њихови међусобни односи;
2. Односи главних фактора светског поретка према националним и државним интересима Србије;
3. Однос непосредног окружења тј. суседних држава према националним и државним интересима Србије;
4. Карактеристике државног простора Србије;
5. Стање државе и нације, расположиви ресурси и развој (Радиновић, 2017: 15).

Након завршетка Другог светског рата, светску сцену карактерише биполарни поредак, на чијој се једној страни налази свет капитализма, са Сједињеним Америчким Државама на челу, а на другој свет социјализма, односно комунизма, који предводи Савез Совјетских Социјалистичких Република. Овај период светског мира, познат под називом Хладни рат, обележила је равнотежа снага, па и страх од обостраног уништења, засновани на свести и једне и друге стране да нису надмоћне и да не постоји гаранција за њихову победу у овом међусобном рату. Оно што су обе стране тј. НАТО и Варшавски уговор, као војно-политички савези, предузимали у циљу поремећаја равнотеже снага у сопствену корист јесте било покретање и подржавање низа такозваних локалних сукоба. У овој борби за светску превласт, комунистички пол се урушио, распушта се Варшавски уговор и распада Совјетски савез, самим тим и биполарни светски поредак, дакле, западни, капиталистички пол из рата излази као победник, формира се униполарни поредак са САД, као суперсилом на челу.

САД су промовисале, односно наметале вредности западне демократије, путем различитих облика тзв. меке моћи. Мека моћ (soft power) јесте способност да једна држава придобије друге државе за своје циљеве и још се назива и моћ одабира (co-optive), односно у питању је способност државе да утиче на друге како би дошла до жељених исхода путем атракције или привлачности, а не принудом или потплаћивањем (Nye, 1990). Тамо где наилази на отпор, Америка примењује тврду моћ тј. војну силу, притисак и уцену, пре свега путем глобалног интервенционизма или обојених револуција.

На нивоу наше земље може се комплетно говорити о интервенционизму, које Сједињене Америчке Државе након Хладног рата предузимају што интензивније. Ово поднебље је, услед свог стратешког положаја, било подложно за остварење стратешких циљева глобалног интервенционизма, а то су:

- контрола природних ресурса, њихово отимање од суверених држава и прерасподела на штету оних држава и народа на чијој су се територији ти ресурси налазили;
- геополитичко прекомповање света ради успостављања или очувања атлантистичке доминације над осталим светом;
- наметање цивилизацијских парадигми Запада остатку света;
- наметање глобалног друштвеног пројекта неолибералног капитализма (Радиновић, 2017: 18).

Сједињене Америчке Државе су диктирале и однос Запада према нашој земљи. САД су извршиле оружану агресију на нашу државу, разорили нам инфраструктуру, загадили животну средину и убили преко 3.000 наших држављана, без сагласности СБ ОУН и под лажним изговором заштите косметских Албанаца од прогона који је над њим, наводно, спроводила Србија. При томе, Сједињене Америчке Државе данас, па и Запад уопште, подржавају и спонзоришу нелегалну и самопроглашену независност Косова и Метохије, чиме стварају другу албанску државу на Балкану и чине све како би од Србије изнудиле признање те насилно настале парадржавне творевине (Радиновић, 2017: 26).

За последњих десетак година карактеристичан је постепени нестанак униполарног и афирмација мултиполарног светског поретка, с обзиром на то да на светској сцени јачају и друге државе – Русија, Кина, Индија, Бразил, Јужноафричка Република.

Република Србија се налази у стратешком троуглу који чине САД, Русија и Кина, данас три најјаче светске силе. Сједињене Америчке Државе на челу евроатлантске заједнице држава, укључујући и НАТО и ЕУ, негативно утичу на наш геостратегијски положај и онемогућавају остваривање наших националних интереса, што се пре свега види када се ради о питању Косова и Метохије. Према мишљењу појединих аутора, без обзира на негативну слику дела спрске јавности о Сједињеним Америчким Државама, „узимајући у обзир да су САД тренутно водећа сила и да

имају пресудну улогу у бројним међународним организацијама Република Србија свакако треба да тежи развијању партнерских односа са овом земљом“ (Ђукановић и Лађевац, 2009: 354). Свакако би политика војне неутралности требало да остане трајно стратешко опредељење Републике Србије, при чему поједини аутори сматрају да би ово опредељење требало подићи на ранг устава.

Однос Републике Србије са глобалним силама се може тумачити двојако. Наиме, треба говорити о истовременој тежњи за улазак у ЕУ, али и одржавању присних односа са Русијом. У Стратегији националне безбедности Републике Србије истиче се да је једна од основних претпоставки од којих се полази европска спољнополитичка оријентација и унапређење сарадње са најутицајнијим субјектима међународне заједнице и државама у региону. Иако ова тврдња наизглед звучи сасвим оправдано, тренутни положај и понашање Србије изазивају бројне дилеме. Србија настоји да истовремено са напорима за прикључење ЕУ, одржи блиске везе и контакте са Русијом, која данас представља значајан фактор у глобалном безбедносном окружењу и види се као један од изазивача америчке хегемоније и уопште супротност атлантистичком Западу (Параушић и Стојановић, 2017: 91).

„Република Србија ће наставити да поклања посебну пажњу продубљивању блиских веза са Народном Републиком Кином, Индијом и Бразилом, као и са осталим традиционалним партнерима и значајним факторима међународне заједнице“ (Стратегија националне безбедности Републике Србије, 2009: 20).

3.2. Разлози за избијање нових регионалних сукоба

У региону Југоисточне Европе доминирају првенствено невојне претње – сепаратистичке тежње, пре свега покушај отцепљења територије Аутономне Покрајине Косово и Метохија, односно противправно, једнострано проглашена независност КиМ, што Стратегија националне безбедности Републике Србије наводи као највећу безбедносну претњу, затим тероризам, организовани криминал, корупција, национални, верски и политички екстремизам, неадекватно решавање повратка прогнаних, избеглих и интерно расељених лица на простору бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, отежана интегрисаност појединих мањинских заједница у шире друштвене групе, економски и социјални проблеми, различит степен економског развоја, недовољна индустријска и технолошка развијеност, висока стопа незапослености, сиромаштво, миграције село – град, одлазак високообразованог кадра из земље, елементарне непогоде – поплаве, суше, пожари, земљотреси, као и техничко-технолошке и друге несреће изазване људским фактором, деструктивно деловање верских секти и злоупотреба научних и технолошких достигнућа, метеорологије, медицине и генетског инжињеринга, чије је деловање често тешко открити.

„На укупно безбедносно стање у Републици Србији у знатној мери утичу последице вишегодишњег грађанског рата вођеног на просторима некадашње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, међународне изолације Савезне Републике Југославије и НАТО бомбардовања, као и изражени проблеми транзиције“ (Стратегија националне безбедности Републике Србије, 2009: 8).

Почетак југословенске кризе био је обележен и значајним догађајима у међународној арени. Берлински зид је пао, Немачка се ујединила, Совјетски Савез се распао на 15 држава, Ирак је напао Кувајт, проглашен је „крај историје“ и смрт комунистичке идеологије, а Југославија је изгубила свој дуго неговани статус (Дашић и Недељковић, 2016: 13). Сходно томе, разлози које Ричард Холбрук наводи за узроке југословенске кризе, а који у највећој мери третирају међународну детерминанту за важну у развоју догађаја јесу:

- погрешно схватање балканске историје;
- крај Хладног рата;

- понашање југословенских лидера;
- неадекватан амерички одговор на кризу и
- погрешно убеђење Европљана да сами могу да се изборе са првим послехладноратовским изазовом (Холбрук, 1998: 20).

3.2.1. Покушај ревизије одредаба Дејтонског споразума

Распадом СФРЈ истовремено долази до распада осим Босне и Херцеговине и готово свих новопроглашених постјугословенских република – Србије и Хрватске (случај Косова и Крајине), а у неку руку и Македоније. У случајевима Србије, Хрватске и Босне и Херцеговине долази до међународне интервенције као последице сецесионизма, а када је реч о БиХ, најзначајнији резултат те међународне интервенције јесте Дејтонски мировни споразум.

„Покушај ревизије одредаба Дејтонског споразума, који би био у супротности са интересима било ког конститутивног народа, дестабилизовао би безбедносну ситуацију у Босни и Херцеговини, а тиме и у региону“ (Стратегија националне безбедности Републике Србије, 2009: 6).

Од када је постигнут, Дејтонски мировни споразум представља предмет многобројних дебата и испитивања, при чему се као основно питање јавља потреба ревизије споразума у циљу одговора на промењене околности унутар и изван саме државе – на регионалном и глобалном нивоу.

Ни након скоро двадесет и четири године од потписивања Дејтонског споразума, Босна и Херцеговина није држава коју карактеришу демократија, стабилност и европске вредности, у њој се јавља снажан осећај незадовољства унутрашњом структуром, иако је после толико година одржала мир. Босна и Херцеговина јесте држава чији је унутрашњи суверенитет знатно ограничен, с обзиром на то да она у процесу распада СФРЈ није успела да сачува стабилност и самим тим је представљала претњу по регионалну и глобалну безбедност. Била је неопходна интервенција Сједињених Америчких Држава, како би оне очувале своју хегемонистичку позицију, с обзиром на то да је рат који се водио 1992-1995. године

довео у питање унилатерални поредак. И данас положај БиХ зависи од карактеристика међународног система, односа снага у међународној заједници и понашања спољашњих актера.

Криза у Босни и Херцеговини је имала утицај на безбедносну ситуацију и изван саме државе – утицала је на мобилизацију немалог броја терориста, односно бораца за слободу, који су сами изјављивали да су се мобилисали на страни одређене терористичке групе, због Босне и Херцеговине.

Када је реч о промени Дејтонског споразума, поставља се питање да ли ће у случају повлачења међународних актера, о чему сведочи и уступање НАТО команде у корист Европске уније, доћи до интеграције, мира и стабилности, демократске и економске консолидације и бољих билатералних односа са суседним државама, или са друге стране – сепаратизма, нераскидиво повезаног са насиљем, односно да ли ће повратак демократије и суверенитета довести нпр. до појаве референдума о независности појединих делова БиХ.

3.2.2. Сепаратистичке тежње

„Сепаратистичке тежње у Републици Србији у потпуности су испољене на територији Аутономне Покрајине Косово и Метохија, што се негативно одразило и на друге делове југа Републике Србије, али у осталим деловима државе немају већи утицај. Једнострани поступци привремених институција самоуправе у Приштини, покушаји остваривања чланства у међународним организацијама и захтеви за смањење и укидање међународног присуства у Аутономној Покрајини Косово и Метохија указују на наставак покушаја отцепљења тог дела територије Републике Србије, што представља претњу националним интересима која ће се, сходно очекивањима, испољавати и у наредном периоду“ (Предлог Стратегије националне безбедности Републике Србије, 2019: 9).

3.2.2.1. Косово и Метохија

Противправно једнострано проглашена независност територије коју административно обухвата АП Косово и Метохија од стране привремених институција самоуправе у Приштини и покушај отцепљења те територије јесте основна претња са којом се Република Србија суочава. Фактори који ситуацију на КиМ чине нестабилном јесу организовани криминал, етничка нетолеранција, присуство албанских терористичких група, чије је деловање постало делимично пасивно присуством међународних снага и организација, али не и потпуно угушено, затим присуство великог броја екстремистичких организација и њихова тежња за обједињавањем територија на којима су најбројнији, деловање међународних актера које није у складу са Резолуцијом 1244, подршка самопроглашеној независности Косова, трансформација наоружаних формација које се називају „Косовске снаге безбедности” у оружане снаге, непостојање владавине права, угрожавање личне и имовинске сигурности грађана на тој територији и уништавање културно-историјског наслеђа.

Данас се може пронаћи маса сумњивих података, широм глобалне мреже, која говори о томе како су Албанци староседеоци Балкана, нарочито предела Косова, и како им право на читаву територију Косова и Метохије, а и шире, припада по неком историјском кључу. Све то треба схватити као пропаганду, којом се покушава

легитимизовати самопроглашена независност Косова и оправдати терористичко деловање на територији Косова и Метохије. Када се говори о албанском тероризму на територији Косова и Метохије, реч је о изузетно сложеној тематици. Практично, корене деловања Ослободилачке војске Косова и њихове централне идеје о Великој Албанији, можемо тражити у закључцима Призренске лиге, која се одиграла након Берлинског конгреса, а када Албанци нису добили тражену независност. Тада се јавио концепт Велике Албаније, који подразумева истрајну борбу за уједињење свих области на којима живе етнички Албанци. С обзиром да су подељени у пет држава, Албанци као једино могуће решење виде Велику Албанију. Активности ОВК постале су још агресивније 1998. године, када се она хомогенизовала, и као таква спремно дочекала наступање подршке из ваздуха у виду НАТО алијансе.

Сваки оружани сукоб са собом носи одређене контроверзе и различите представе у јавности, како у домаћој, тако и у јавности на интернационалном нивоу. Наиме, албански терористи су у великом делу међународне штампе на Западу заправо били представљени као мученици у борби против српског угњетавања, што је, објективно гледано погрешан приступ. Западни медији нису видели материјална разарања и жртве на страни неалбанског живља, и све је прећутно одобравано, под паролом борбе за слободу.

Када се говори о албанским терористима као безбедносној претњи Србији, неумесно би било рећи да она не постоји у садашњем времену. Једноставно, константна политичка превирања и актуелизован проблем Косова и Метохије, где се једноставно не назире одређено решење, могу и у будућности изазвати одређене проблеме. Поготово, што су тренутно на Косову и Метохији, носиоци извршне власти команданти терористичких група, који су починили многе злочине током деведесетих година над неалбанским живљем. Постоји могућност да албански терористи у случају развоја међународне ситуације за њих неповољне у вези са признавањем независности Косова, отпочну терористичке нападе у Србији у циљу изнуђивања признавања независности од стране српских власти (Драгишић, 2011). Ситуација после НАТО бомбардовања, пренела се на три општине Бујановац, Прешево и Медвеђу. За југ Србије карактеристичне су сепаратистичке тежње албанских екстремиста у циљу припајања тог дела територији Косова, као део идеје о Великој Албанији.

Албанске терористичке и екстремистичке групе делују у циљу онемогућавања Србије да контролише своју територију и слабења њеног међународног положаја. Оснаживање терористичких група и ескалација њихових активности, праћени подршком појединих међународних актера могли би да доведу и до оружане побуне. Просто речено, опасност од испољавања насиља не престаје, о чему сведочи и мартовски погром, 2004. године, над цивилним становништвом и културним добрима, који је још једном је показао да ни присуство међународних институција не може да омогући безбедно функционисање мултиетничког друштва на Косову.

Организовани криминал на подручју Косова и Метохије испољава се путем недозвољене трговине наркотицима, људима и оружјем из јужне Европе, северне Африке и Азије ка Западној Европи, чему погодује нефункционалност система и институција које би требало да се томе супротставе. Делом средстава од илегалне трговине финансирају се активности албанских и исламских терористичких и екстремистичких група како у земљи, тако и у региону.

Државни органи Србије, у сарадњи са важним међународним чиниоцима, наставиће да доприносе стварању претпоставки за изналажење, мирним путем, политичког решења за питање Аутономне Покрајине Косово и Метохија, у складу са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244, међународним правом и одредбама Устава Републике Србије (Предлог Стратегије националне безбедности Републике Србије, 2019: 15). Евидентно је да у последње време, постоји одређена врста притиска на нашу државу да призна независност самопроглашене Републике Косово. С обзиром на то да је то један од горећих политичких и безбедносних проблема у оквиру наше земље, Србија својом Стратегијом показује да ће наставити борбу против независности Косова и Метохије, снажном дипломатском активношћу.

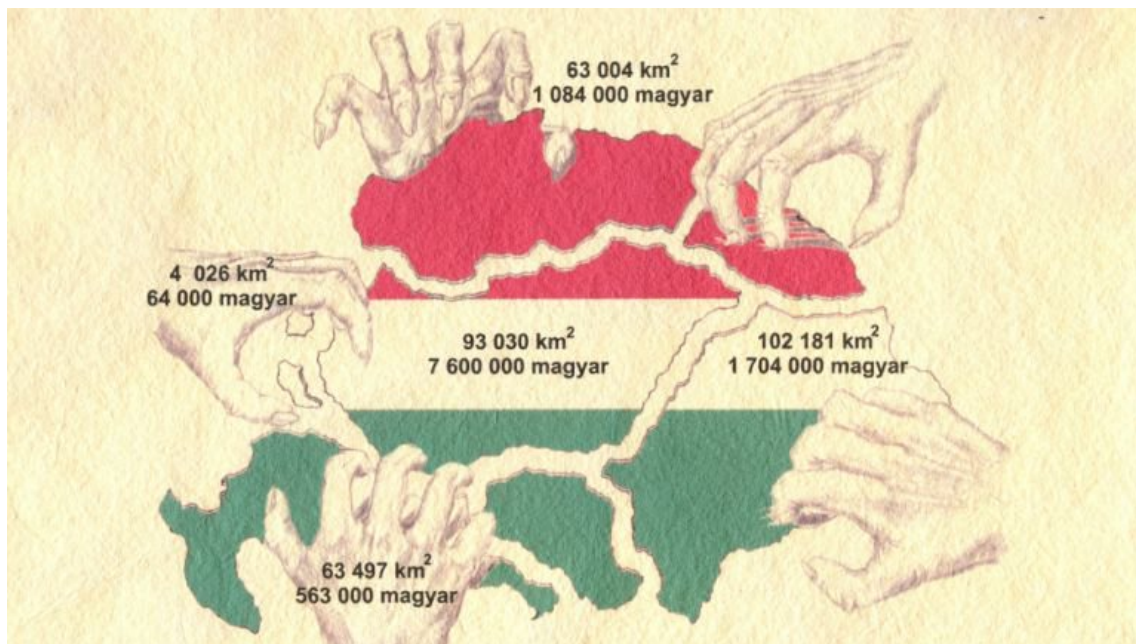
3.2.2.2. Санџак (Рашка област)

Санџак или Рашка област представља историјску област из времена владавине Османског царства, која је данас административно подељена између Србије и Црне Горе. Према општим енциклопедијским подацима, „Санџак је регија која је подељена између Србије и Црне Горе. Шест општина налази се у Србији (Нови Пазар, Сјеница, Тутин, Пријепоље, Прибој и Нова Варош) и шест општина у Црној Гори (Бијело Поље, Рожаје, Беране, Пљевља, Гусиње и Плав). На основу пописа из 1991. године број становника Санџака износио је 420.000 – 278.000 у Србији и 162.000 у Црној Гори – од којих су 54 одсто Муслимани. Санџак, који носи име по турској речи за војну област био је део Босанског пашалука у оквиру Отоманске империје све до 1878. године. На Берлинском конгресу, који је одржан исте године, велике силе су одлучиле да оставе Санџак у саставу Отоманске империје, али су дозволиле Аустро-Угарској да размести своје снаге у делу овог региона. Договором краља Петра I Карађорђевића и црногорског краља Николе Петровића, а захваљујући Русији, Србија и Црна Гора преузеле су контролу над Санџаком у Првом балканском рату 1912. године. Све до балканских ратова 1912. и 1913. године, Санџак је чинио јединствену административну целину са управом и културним седиштем у Новом Пазару“ (Санџак: регија која повезује или дели Србију и Црну Гору?).

Реч је о подручју које карактерише изузетно сложена безбедносна ситуација услед недовољне економске развијености, социјалних проблема, супротстављених интереса исламских, западних и неких суседних земаља и ширења верског екстремизма, пре свега радикалног исламског праваца - вахабизма. Циљ вахабиста, које обележава радикално тумачење вере, немогућност живота са немуслиманима, као и муслиманима који упражњавају религију у супротности са њиховим ставовима, јесте стварање такозваног микрокалифата, односно повезивање са истомишљеницима у региону тј. у Босни и Херцеговини, на Косову и Метохији, југу централне Србије, Црној Гори, Македонији и Албанији. Активности исламске заједнице у Србији изашле су из оквира верског деловања и попримиле обележје политичког екстремизма. Аутономија Рашке области и хомогенизација Бошњака као идеја јавља се у циљу слабљења положаја и разградње Републике Србије, а самим тим и повезивања Санџака са Босном и Херцеговином.

3.2.2.3. Војводина

Ставовe у вези са независношћу Војводине директно или индиректно пропагирају поједине политичке партије, невладине организације, групе грађана, медији и интернет портали. Сходно томе, може се поставити питање да ли је Војводина једно од критичних подручја Републике Србије. Исто тако, у Мађарској постоје одређени екстремистички покрети, који сматрају да Мађарска има право, између осталог, и на одређене делове Војводине.

Слика 2. Мапа „Велике Мађарске“

(Извор: About Hungary, преузето 06. новембра 2019, са <https://twitter.com/abouthungary/status/1135939357930663937/photo/1>)

Активности мађарских екстремиста на простору Војводине усмерене су ка борби за аутономију, у ком циљу они настоје да обједине све релевантне мађарске организације и обезбеде међународну подршку. Главни носиоци ових активности налазе се у редовима „Омладинског покрета 64 жупаније”, чије је деловање и из њега проистекли инциденти до сада било локалног карактера. Под утицајем ескалације сепаратистичких покрета на територији целе Републике Србије, може доћи и до ескалације на овом простору.

3.2.3. Организовани криминал и тероризам

Деведесете године прошлог века представљају зачетак организованог криминала у региону Југоисточне Европе. Организовани криминал се на овом простору јавља као последица економских и политичких промена, као и ратних збивања. Ратни услови погодвали су пре свега трговини оружјем, с обзиром на то да су Уједињене нације забраниле куповину и продају оружја на овом подручју. Илегална трговина оружјем, која се одвијала чак и између зараћених страна, доносила је појединцима огроман профит. Тако остварен профит они су настојали да након завршетка рата легализују, пре свега приватизацијом државних и друштвених предузећа. Настанку организованог криминала у овим условима доприносио је дефицит одређене робе – нафте, горива, цигарета, која и иначе у мирнодопским условима доноси велику зарату. После завршетка рата створено је такво окружење у коме је држава толерисала нелегалне делатности, а неретко и учествовала у њима. Географски положај земаља региона Југоисточне Европе свакако је фактор који доприноси настанку и развоју организованог криминала, пошто се ради о транзитном подручју погодном за трговину дрогом из Азије ка земљама Западне Европе, трговину оружјем из развијених европских земаља ка Блиском Истоку и даље и трговину људима преко овог подручја из Источне Европе, особито земаља бившег Совјетског Савеза, пре свега ради проституције, али и из сиромашних држава Азије и Африке људи који иду у потрагу за послом. Социогени фактори, превасходно они настали у породици, егзистенцијална угроженост, низак животни стандард и незапосленост представљају корене организованог криминала, који се у овом случају јавља као алтернативни пут ка сигурности и бољој будућности (Степић, 2010).

Поред наведених видова организованог криминала који су по свом обиму, дometу, последицама и опасностима које производе у врху ове криминалне делатности, на подручју Југоисточне Европе присутни су и други облици. Ту се у првом реду мисли на: изнуду и утеривање дугова; прање новца; компјутерски криминал; организовано коцкање; кријумчарење и илегалну трговину културним добрима; илегално уношење радиокативног и другог опасног отпада; организоване нелегалне финансијске трансакције и др.

Организовани криминал, односно организоване криминалне групе, када су једном створене, настоје не само да се прилагоде новонасталим околностима и одрже, већ је њихов циљ улазак у политичке структуре и успостављање контроле, односно утицај на друштвена збивања, доношење најважнијих одлука, како политичких, тако и економских. Томе погодује недостатак одговарајуће законске регулативе и других заштитних механизма и свакако корумпираност државних органа.

Тероризам јесте један од најозбиљнијих изазова, ризика и претњи на глобалном, регионалном и националном плану.

Земље у транзицији на подручју Југоисточне Европе својим економским, политичким и друштвеним околностима представљају плодно тло за појаву и развој тероризма. Једна од свакако највећих безбедносних претњи када је реч о региону југоисточне Европе јесте исламистички тероризам, којим је највише угрожено Балканско полуострво, посебно након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и почетка рата у Босни и Херцеговини. Тада је десетине хиљада исламских бораца – терориста, односно муџахедина, дошло како би се борили у такозваној армији БиХ у циљу стварања прве исламске државе на територији Европе. Након избијања рата бошњачка политичка елита успоставља сарадњу са муслиманским државама, пре свега Саудијском Арабијом, Ираном и Турском, које су и финансирале босански цихад. Ове блискоисточне државе настављају своје донације и након завршетка рата, укључујући изградњу џамија, исламских школа, културних центара и различите начине промоције радикалног ислама у Босни и Херцеговини. Оно што је допринело јачању послератног исламизма у Босни и Херцеговини јесу такозване исламске хуманитарне организације, које су заправо представљале периферије терористичке организације (Вукоичић, 2018).

Према мишљењу Волтера Мејера „све више се чини да се у центру Европе створило ново уточиште за борце, стратеге и регрутере Исламске државе” (Maug, 2016). Такође су потврђене везе између терористичке мреже у Босни и Херцеговини и сличних структура у другим земљама, посебно на западу. Између осталог, терористи који су прошли обуку у једном од кампова Ал Каиде у БиХ учествовали су у најпознатијим нападима у историји глобалног тероризма – у Њујорку и Вашингтону

2001. године, затим експлозивни коришћени у нападу на Лондон 2007. године прокријумчарени су са Балканског полуострва, исто тако напад на редакцију француског сатиричног магазина *Шарли Ебдо* 2015. од стране исламске државе извршен је уз помоћ муниције и оружја произведеног у Босни и Херцеговини (Вукоичић, 2018: 108).

На основу дешавања у Босни и Херцеговини јасно је да целокупан Балкан има проблем са исламистичким тероризмом, пре свега региони са значајним присуством муслиманског становништва. Наша земља, као правна наследница свих прошлих држава, са тероризмом на својој територији има значајна искуства. Албански тероризам може имати утицај на читаву националну безбедност Републике Србије, о чему је већ било речи. Наиме, сам пројекат Ослободилачке војске Косова, заснован на мотивма Призренске лиге, иде у правцу остварења циља да сви Албанци живе на територији једне државе. Неспорна је чињеница да се овај предмет претње не може гледати униформно на Србију, већ и на околне земље. Евидентно је да Албанци у региону живе на територији чак 5 држава, и то: Србије, Албаније, Македоније, Црне Горе и Грчке, не рачунајући самопроглашену Републику Косово. Све те земље, осим Албаније имају разлог за бригу о националној безбедности. Када је реч о Републици Србији и тероризму, територија Републике Србије може бити непосредна мета терористичког деловања или се може користити ради припремања и извођења терористичких активности у другим земљама.

Посебно је значајна веза организованог криминала и тероризма. Велики број терористичких организација данас бави се различитим облицима организованог криминала, с обзиром на то да су им неопходна финансијска средства за њихово деловање, усмерено на постизање политичких циљева. Тако албански сепаратисти, ради прибављања финансијских средстава и поседа илегалног наоружања, највише се користе трговином дрогом, при чему сарађују са исламистима муслиманских земаља. У последње време, они прибављају средства пре свега трговином људима, односно проституткама са истока за потребе оружаних снага међународне заједнице смештених на Косову и Метохији. Организоване криминалне групе се у циљу стицања профита баве не само вршењем кривичних дела, већ и политизацијом својих активности, где би ради успостављања контроле над друштвеним и политичким токовима, као следеће фазе у развоју организованог криминала, могле применити

терористичке активности. Поједине организоване криминалне групе користе услуге терориста, како би извршиле политички притисак на владе које се супротстављају организованом криминалу. Дакле, веза између тероризма и организованог криминала подразумева пре свега финансирање и наоружавање терористичких организација од стране организованих криминалних група и бављење самих терористичких организација криминалним активностима, пре свега трговином дрогом и оружјем, а у последње време све више и трговином људима и људским органима.

3.2.4. Мигрантска криза

Прилив миграната из неразвијених, сиромашних и сукобима захваћених држава у развијене издваја се као посебно питање, које захтева одговор како у Европи, тако и на глобалном нивоу. О озбиљности овог проблема говоре и процене појединих истраживања према којима је 2000. године било око 150 милиона миграната у свиету, десет година касније 214 милиона, уз претпоставку раста на 405 милиона до 2050. године (World Migration Report 2010 the Future of Migration: Building Capacities for Change, 2010).

После Другог светског рата, ово јесу највеће неконтролисане миграције које захватају цео европски континент. Развијене земље Европске уније предствљају најпожељнију, али и најлакше достижну дестинацију. Све неповољнији и строжи став држава чланица Европске уније о пријему миграната повећава изгледе да регион постане једна од зона пријема, при чему би се Република Србија нашла у ситуацији да преузме старање о броју миграната који премашује њене економске и организационе капацитете. Илегални мигранти са Блиског истока и из северне и подсахарске Африке, који на путу ка државама Европске уније прелазе преко територије Републике Србије могу имати вишеструко неповољан утицај на безбедносне прилике с обзиром на могућност верске радикализације, пораста тензија међу популацијом миграната, њиховог међусобног сукобљавања и негативне реакције локалног становништва. Поред тога, безбедносне ризике представљају и неконтролисани улазак миграната, могућност прикривања идентитета, криминална делатност у виду илегалног транспорта миграната, као и затварање граница суседних држава за одређене категорије миграната. Сама мигрантска криза је са собом, осим

људства које тражи безбедно место за живот, донела и многе безбедносне проблеме. Државе, које се налазе на транзиционој рути миграната, имају велики проблем, јер их дочекују неспремне у безбедносном смислу, а не знају шта тачно да очекују. Стога, земље су разнолико расположене према мигрантима. Док их једне свесрдно прихватају, друге одбијају да их приме, страхујући за сопствену националну безбедност. „Иако се са сигурношћу не може повезати повећан број терористичких аката у Европи и мигрантска криза, ипак треба бити опрезан. Наиме, миграције представљају повољан услов за ширење различитих видова криминалитета, па самим тим и тероризма. Терористичке организације би могле искористити кретње избеглица да лакше своје чланове повежу и доведу их до жељене дестинације на којој треба извршити терористички акт. Такође, јасно је да међу мигрантима (шта су утврдиле и безбедносне службе) постоји одређени број бораца за Исламску државу, који представљају људе које је сутра врло лако регрутовати и врбовати за вршење терористичких аката“ (Пашић, 2017: 47).

3.2.5. Неоосманизам на регионалном нивоу

Неоосманизам, као лајт-мотив турско-српских односа, представља заправо један комплексан појам. Овакав појам никако, по општој перцепцији, не наилази на позитивно размишљање, јер сам помен османизма, асоцира на ропство и окупацију српске државе, која у историјском погледу, има врло значајно место. Српски митови, легенде, али и историјски важни догађаји, на којима се заснива национални идентитет, базирани су управо на борби против Турака. Уопште, сви хришћански балкански народи искусили су тешко бреме турске владавине, које је првенствено карактерисала репресија. Сам појам неоосманизма, као својеврсна политичка активност турске државе, представља предмет многих научних истраживања у последњих неколико година. Концепт неоосманизма, са својим најистакнутијим протагонистом Ахметом Давутоглуом, некада првим сарадником садашњег турског председника и бившим министром спољних послова Турске, не укључује само територију Балкана, већ и остале земље које су некада биле у саставу Османског царства – Блиски Исток и Кавказ. Интересовање за бивше територије Османског царства јавља се доласком Тургута Озала на власт, који је у томе видео прилику за остваривање политичког утицаја и освајање нових тржишта.

Прилику за повратак балканској сфери утицаја Турци су добили бурним процесима који су пратили распад Југославије. До избијања рата у БиХ, Турској је одговарала очувана југословенска федерација јер је и она сама била угрожена сепаратистичким тежњама. Међутим, однос се изменио када је постало јасно да се Југославија неће одржати и да је рат на помолу. Анкара је у распаду Југославије и формирању нових држава са муслиманским мањинама видела прилику за регионални утицај. Од тог момента, Турска енергично признаје све државе настале на простору бивше Југославије, уз истицање посебне заинтересованости за БиХ и Македонију као темељне тачке турске политике према Балкану. Више пута се показало да се у идентичност интереса Анкаре и Вашингтона не може сумњати. То се итекако видело у време рата у Босни и Херцеговини када је Балкан постао поновни турски приоритет (Квргић, 2012). Дакле, подударност интереса Сједињених Америчких држава и Турске на Балкану постоји, како када се одвијао рат у Босни и Херцеговини, тако и када је реч о питању Косова и Метохије. „И поред недоумица и жеље да избегне своје учешће у рату за КиМ, Турска се на крају приклонила, учествовала у нападима, након окончања сукоба послала своје војнике на КиМ, и на крају међу првима признала КиМ“ (Марковић, 2011: 67). Давутоглу у својој „Стратегијској дубини“, наводи да су Албанци и Бошњаци повезани са Турском, коју сматрају својом духовном и културном матицом и да Турска мора предузети све могуће активности у циљу што повољније позиције ова два народа. Ово не значи да Турска неће успостављати сарадњу са осталим балканским државама – Србијом, Хрватском, Грчком и другима, међутим то због тога што оне имају такав значај у региону, да без њиховог учешћа, она не може остварити концепт неоосманства на Балкану. Међутим, не треба пренебрегнути ни чињеницу да Турска има одређене интересне сфере на територији Србије, где се пре свега мисли на Санџак, као и да власт у Турској врши исламистичка партија, са Ердоганом на челу. Она се поиграва муслиманским/бошњачким духовним и политичким лидерима, дајући подршку час једнима час другима, а истовремено са званичним Београдом настоји да изгради односе поверења, наглашавајући да посредује искључиво као секуларна држава и балкански сусед коме је на срцу једино смиривање свих тензија и успостављање трајне стабилности зарад просперитета региона и убрзавања процеса евроинтеграције. Не треба имати илузија. Турска ће на Балкану увек подржати оне муслимане за које процени да у датом тренутку могу највише допринети реализовању њених стратегијских циљева (Танасковић, 2011: 29).

4. БЕЗБЕДНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Узимањем у обзир позитивног утицаја проевропске оријентације Републике Србије на њену безбедност, као и тежње свих држава у региону истим цивилизацијским вредностима и интеграцијама и самим тим смањену могућност директне агресије или претњи нашој држави, односно могућности јављања оружаних сукоба пре свега у случају регионалне или глобалне кризе, која је и сама мало вероватна због решености међународне заједнице да их онемогући и изградње адекватних механизма за њихово спечавање, може се закључити да је безбедност Републике Србије знатно побољшана у поређењу са последњом деценијом прошлог века.

Начин на који Република Србија доприноси међународном миру и стабилности подразумева развој и јачање демократије и јачање европске спољнополитичке оријентације, чиме она унапређује и своју међународну позицију.

Иако се Република Србија и даље суочава са бројним безбедносним изазовима, ризицима и претњама, коју су претходно наведени, основна претња јесте покушај отцепљења територије Аутономне Покрајине Косово и Метохија, односно противправно, једнострано проглашена независност Косова и Метохије, у супротности са Повељом Уједињених нација и међународним правом. Реч је о простору који јесте и представљаће извор дуготрајне нестабилности наше државе, о чему сведочи и тренутна ситуација коју карактеришу непоштовање основних људских права, ускраћивање слободе кретања, стање страха изазвано етнички мотивисаним актима насиља, нефункционалност демократских институција, експанзија организованог криминала, уништавање имовине и културно-историјског наслеђа.

5. ЗАКЉУЧАК

Безбедност Републике Србије је све тешње повезана са стањем безбедности у глобалном и регионалном окружењу. Постоји велики број изазова, ризика и претњи, првенствено невојног карактера, са којима се Република Србија данас суочава.

Оно што угрожава националну безбедност Републике Србије, али и регионалну и глобалну безбедност јесу пре свега разлике у нивоу економског и културног развоја, тероризам, етнички и верски екстремизам, регионални и локални сукоби, илегалне миграције, организовани криминал, корупција, пролиферација оружја за масовно уништење, климатске промене, елементарне непогоде, техничко-технолошке несреће, прекомерна експлоатација и дефицит енергетских ресурса.

На глобалном нивоу јавља се мешање у унутрашње ствари суверених држава, супротно Повељи Уједињених нација и правилима међународног права.

На регионалном нивоу истичу се европске интеграције, које повољно утичу на стање безбедности код нас и у целом региону Југоисточне Европе.

Специфичност безбедносног окружења Републике Србије управо произилази из њене бурне историјске позадине, као и из многих нерешених ситуација са суседима. Најважнији је свакако косовски проблем, који је кулминирао НАТО бомбардовањем тадашње Савезне Републике Југославије, 1999. године. Противправно једнострано проглашена независност територије Аутономне Покрајине Косово и Метохија и безбедносна ситуација на том подручју представља највећу претњу нашој држави, чему доприноси и чињеница да је тзв. Републику Косово као суверену државу признао велики број држава, укључујући и водеће западне земље, већину чланица Европске уније и НАТО-а и све суседне земље, осим Румуније и Босне и Херцеговине.

Брзе и бројне промене, које карактеришу двадесет први век, научни и техничко-технолошки напредак условили су непредвидивост и сложеност глобалног и регионалног окружења, и потребу превентивног деловања и адекватног и свеобухватног одговора како државе, тако и друштва уопште. Изазови, ризици и

претње, који одликују савремени период, имају транснационални карактер, непредвидљиви су и асиметрични. Неопходан је кооперативан приступ у одржавању и унапређењу безбедности, јачање националних безбедносних капацитета, њихова сарадња и удруживање.

6. ЛИТЕРАТУРА

- Mayr, W. (2016). Sharia villages: Bosnia's Islamic state problem. *Spiegel Online International*.
- Nye, J. S. (1990). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books.
- World Migration Report 2010 the Future of Migration: Building Capacities for Change*. Geneva: International Organization for Migration. Преузето 13. новембра 2019., са https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2010_english.pdf
- Вукоичић, Ј. (2018). Исламистички тероризам на Балкану. *Регионална сарадња у сузбијању прекограничног криминала: савремени изазови тероризма и мигрантске кризе* (стр. 103-117). Бијељина: Универзитет у Бањој Луци, Факултет безбједносних наука.
- Дашић, М., & Недељковић, С. (2016). Дуго путовање у Дејтон: међународне иницијативе за мирно окончање оружаних сукоба у Босни и Херцеговини од 1992. до 1994. године. *Двадесет година од Дејтонског мировног споразума - трајни мир или трајни изазови?* (стр. 11-30). Београд: Универзитет у Београду – Факултет политичких наука.
- Драгишић, З. (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности.
- Ђукановић, Д., & Лађевац, И. (2009). Приоритети спољнополитичке стратегије Републике Србије. *Међународни проблеми*, LXI(3), 343-364.
- Ејдус, Ф. (2012). *Међународна безбедност: теорије, сектори и нивои*. Београд: Службени гласник.
- Квргић, К. (2012). Балкан пред изазовима неоосманизма. *Студентски годишњак*, II(2), 37-47.
- Марковић, М. Б. (2011). Преко прошлости у будућност: Повратак Турске на простор бивше Југославије. *Politeia*, 1(2), 47-72.
- Митровић, М. (2017). Хибридно ратовање и асиметричне безбедносне претње. *Војно дело*, 69(5), 333-347.
- Николић, Н. (2017). Стратегијска раскршћа и хибридни рат – нови феномен или ново име за старе приступе конфликтима. *Војно дело*, 69(8), 31-18.
- Параушић, А., & Стојановић, Ф. (2017). Геополитички елементи у стратешким документима у области безбедности и одбране Републике Србије. *Војно дело*, 69(8), 87-99.

- Пашић, Д. (2017). Утицај мигрантске кризе на тероризам у Европи. *Право - теорија и пракса*, 34(7-9), 40-49.
- Пејановић, Љ. С. (2017). Узроци миграција и избегличка криза на Балкану и у Европи. *Civitas*, 7(1), 79-88.
- Предлог Стратегије националне безбедности Републике Србије. (2019).
- Радиновић, Р. (2017). Геостратешки положај Србије и опстанак Републике Српске. *Политика националне безбедности*, (1), 13-58.
- Сањак: регија која повезује или дели Србију и Црну Гору. Преузето 1. новембра, 2019., са <https://www.ifimes.org/ba/7965-sandzak-regija-koja-povezuje-ili-deli-srbiju-i-crnu-goru>
- Симић, Д. Д. (2017). Геостратегија транзиције и безбедносни изазови. *Војно дело*, 69(5), 57-75.
- Степић, Д. (2010). Организовани криминал у региону југоисточне Европе - етиолошка обележја, заједничке карактеристике и најчешћи појавни облици. *Страни правни живот*, (3), 137-160.
- Стратегија националне безбедности Републике Србије. (2009). Службени гласник РС, (88).
- Тадић, Ј., Драговић, Ф., & Тадић, Т. (2016). *Миграцијска и избегличка криза - унапређивање сигурносне улоге полиције примјеном нових технологија и метода*. Загреб: Висока полицијска школа.
- Танасковић, Д. (2011). Срби пред изазовима неоосманизма. *Politeia*, 1(2), 19-30.
- Терзић, М., Милановић, М., & Цоковић, С. (2017). Хибридно ратовање - концептуална адаптација. *Војно дело*, 69(5), 348-357.
- Убипариповић, С. (2016). Комплет прве помоћи: Србија на путу ка ЕУ. *Двадесет година од Дејтонског мировног споразума - трајни мир или тајни изазови?* (стр. 177-183). Београд: Универзитет у Београду - Факултет политичких наука.
- Холбрук, Р. (1998). *Пут у Дејтон: Од Сарајева до Дејтона и после*. Београд: Дан Граф.